

BULLETIN DE LA SOCIÉTÉ YOUGOSLAVIE-FRANCE DE LESKOVAC

РЕФОРМА ОСНОВНЕ И СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

Љиљана Ђурић, саветник министра просвете, одговара на питања о реформи школства

Реформа школства је, чини се, једно од најактуелнијих питања која заокуљају пажњу наше јавности. Обрадили смо се ситога гоститоји Љиљани Ђурић, саветнику министра просвете у Влади Републике Србије и члану Комисије за развој школског програма, уз то и истакнутом романисти и професору француског језика, да одговори на десет питања која су поставили ученици и професори лесковачких школа.

1. Да ли се у Министарству просвете више припреме за реформу основне и средње школе? Који су циљеви реформе?

Министарство просвете и спорта већ годину дана ради на припреми реформе образовања: одржано је неколико значајних скупова посвећених питањима реформе и већи број семинара намењених представницима разних категорија ученика у образовању: током јесени 2001. године организовани су и разговори о реформи у којима је узело учешћа око 8000 наставника, директора, стручних сарадника, ученика и родитеља; експертски тимови радили су на питањима демократизације образовања, његове децентрализације, професионалног образовања наставника и стручног усавршавања, евалуације квалитета образовања, итд. Материјали о поменутих активностима налазе се на сајту Министарства, www.min.edu.rs.

Што се тиче циљева реформе, мислим да их могу формулисати на следећи начин: реформа би требало да наше образовање учини компатибилним са системима осталих европских земаља; требало би да растерети ученике свега оног што је непотребно у градиву, да им омогући да стекну функционална знања и вештине, да изграде критичко мишљење, да науче да решавају проблеме и да стасају у одговорне и толерантне личности. Управо је у процедури формирање једног тима који ће предложити циљеве и фазе реформе и дати их на јавну расправу.

2. Када се очекује почетак рада реформисане школе?

Мислим да се одређене промене могу очекивати у школској 2003/2004. години. Реформа је велики и сложен посао који, поред осталог, захтева и озбиљне материјалне инвестиције. Иако смо сви нестрпљиви, не би требало журити и тиме довести у питање квалитет промена.

3. Како ће у будућој школи бити место ученика и професора?

Ученици ће бити у прилици да у већој мери искажу своју критичност и

креативност, јер се од њих неће тражити репродуковање "набубаних" садржаја. Узмите, на пример, међународне тестове из природних наука (програм ПИЗА): да би се одговорило, треба знати свеобухватно сагледавати дати проблем и за његово решавање употребити знања из физике, хемије и биологије.

Што се тиче наставника, њихова улога ће се, такође, коренито мењати: вероватно ће бити много самосталнији у свом раду, могуће је да ће сами или на нивоу школе одлучивати о многим значајним питањима која су до сада била у надлежности Министарства. Да ли ће се те одлуке односити на методе рада, на дефинисање извесног обима наставних садржаја, на уџбеничку литературу, или на нешто четврто, тешко је сада рећи. О томе ће се више знати за који месец. У сваком случају, позивам све наставнике, без обзира на предмет који предају, да се стручно усавршавају како их реформа не би затекла неприпремљене. За почетак, веома је корисно обавестити се о томе како друге земље решавају своје проблеме. То не значи да ми треба да "преписујемо" туђа решења, али нас може натерати да размишљамо на нов начин. Ево још два сајта: www.eurdice.org и www.ccc-educoop.net на којем се много тога може наћи.

На часу у лесковачкој Гимназији

4. Које ће место имати страни језик?

У ставовима Савета Европе, који су прихваћени у такорећи свим европским земљама, истиче се да је неопходно учити

барем два страна језика и да с учењем треба почети што раније. Једно од стратешких опредељења Министарства јесте управо обавезно изучавање два страна језика у основној школи. Треба, међутим, решити питање кадра, којег тренутно, нема довољно, пре него што то опредељење претворимо у законску обавезу.

5. Каква је будућност француског језика у школству Србије?

У овом тренутку, управо с обзиром на проблем недостатка кадра, плашим се да не постоје услови за значајно повећање заступљености француског језика у основном и средњем образовању. Како плате буду расле, више ће стручњака хтети да ради у школи, и тада француски језик има своју шансу. Сада је време да радимо сви заједно на мотивацији ученика да им овај леп али тежак језик учинимо што приступачнијим, а да при том не доведемо у питање квалитет знања. Препоручила бих наставницима француског језика да о томе размисле, а посебно да се обавесте о дипломама ДЕЛФ и ДАЛФ које се већ седам година могу стећи у нашој земљи а које важе у целом свету.

6. Да ли ће недељни фонд часова страних (француског) језика остати исти и да ли се, уопште, предвиђају промене разредно-часовног система?

Није још почело да се размишља о тим питањима. Потребно је прво да тим који сам поменула предложи циљеве образовања, његову структуру, циљеве наставних области. Тек онда се може говорити о наставном плану и програму школских предмета. Могу рећи, ипак, да је наш наставни план страног језика прилично скроман у поређењу са већином других земаља и да смо ми, саветници и школски надзорници за стране језике, већ раније предлагали уравнотежавање наставног плана у основној школи (3+3+3+3 уместо садашњих 4+3+2+2). Тај предлог дат је својевремено на основу мишљења наставника из праксе, али се сада решавање тог питања одлаже.

Х Р О Н И К А (јануар - јун 2002)

- 28.1. Састанак професора француског језика са надзорником за француски језик при Министарству просвете, Ликом Ивковић. У трочасовном раду (у О.Ш. "Светозар Марковић") претресена су релевантна питања наставе.
- 9.2. Посета г. Денија Гајара, директора Француског културног центра у Београду и г-це Александре Кириш. На скупу са једним бројем чланова Друштва (у Дому културе), размотрене могућности узајамне сарадње. Библиотеци Друштва предат нови поклон у литератури.
- 14.2. Изложба Француски фотографи (Les photographes de France) у Дому културе. Изложбу отворио Душан Јањић. У пригодном програму учествовали Драган Радовић, песник, Марко Јорданов, студент француског језика и Милена Милуновић, ученица Гимназије.
- 28.2. Изашла из штампе "Алијанса" (бр. 5-6) у тиражу од 250 примерака. Штампаче помогла СУР "Мерлин", Грделица.
- 19.3. Представљање новог броја "Алијансе". Читани радови аутора, чланова Друштва (сала Народног музеја).
- 17.4. Изборна скупштина Друштва (у О.Ш. "Васа Пелагић").
- 11.5. Екскурзија до манастира Градац, задужбине Јелене Анжујске.
- 24.5. Soirée littéraire consacrée au bicentenaire de la naissance de Victor Hugo avec la participation des élèves du lycée de Leskovac et de leurs professeurs de français, Mme Slavica Vukadinovic et Mlle Jasna Hrvic (dans la salle de lycée).
- 7-20.6. Projection du film "Les Misérables" de Josée Dayan, d'après le roman de Victor Hugo. Le roman de Hugo présenté par Dusan Janjic (Ecole "Vasa Pelagic" et au lycée de Lebane).

Јануар-јун 2002.

Разне друге активности Друштва (седнице Извршног одбора, контакти и преписка са СО Лесковац, са установама и појединцима, рад Библиотеке, припрема новог броја "Алијансе", итд.

*** ВЕСТИ *** ВЕСТИ *** ВЕСТИ ***

Такмичења ученика

Ове године Окружно такмичење у знању француског језика за средње школе одржано је 16.3.2002. у просторијама Гимназије. Прва три места освојиле су ученице:

1. Ђекић Марија, Гимназија Лесковац
2. Стојаковић Марија, Гимназија Лебане
3. Јовановић Тамара, Гимназија Лебане.

На Окружном такмичењу за ученике основних школа, одржаном 31.3.2002. у О.Ш. "Светозар Марковић", најбоље резултате постигле су ученице:

1. Младеновић Драгана, Манојловце
2. Михајловић Мирјана, "Васа Пелагић"
3. Здравковић Драгана, Манојловце
3. Мичић Александра, Манојловце

Прве две ученице учествовале су на Републичком такмичењу.

Остварују се обећања

Јабланички округ је за "услуге превоза са француског на српски језик и обратно, приликом посета делегација са француског говорног подручја Округу у првој половини 2002. године" уплатио на жиро-рачуни Друштва 5.000 динара.

Скупштина општине Лесковац је одобрила Друштву 16.000 динара. Средства су намењена за извођење екскурзије до манастира Градац.

Удружење професора француског језика

Формирано пре неколико година као сталешка организација, Удружење професора француског језика Србије, са седиштем у Београду, остварује запажене активности. Између осталог, у сарадњи са Француским културним центром, организује у августу седмодневни боравак у Паризу под веома повољним условима. У септембру ће се у Лесковцу образовати огранак Удружења. позивамо све професоре француског језика са нашег подручја да се учлане у Удружење.

ИЗБОРНА СКУПШТИНА ДРУШТВА

Друга редовна изборна скупштина Друштва одржана је 17. априла у просторијама Основне школе "Васа Пелагић" у Лесковцу. У раду Скупштине учествовало је 30 чланова, а присуствовали су као гости и Милорад Милићевић, начелник Јабланичког округа, Милун Динић, потпредседник Извршног одбора СО Лесковац, и Горан Ристић, начелник Секретаријата за друштвене делатности СО Лесковац.

Председник Друштва је, најпре, поднео извештај о раду Друштва у протеклом периоду. Он је оценио да су остварени солидни резултати о чему сведочи и велики број одржаних предавања, трибина, књижевних и музичких вечери. Истакао је да је поклоњена одређена пажња и стручном усавршавању професора француског језика а као пример успешног рада навео је издавање листа "Алијанса". Указао је и на проблеме са којима се Друштво сусреће (простор, недостатак финансијских средстава, присуство у медијима), као и на потребу да се Друштво у већој мери окрене младима. У свом извештају председник се посебно осврнуо на примерну сарадњу са Француским културним центром у Београду, који је спреман да Друштву пружи још већу помоћ.

После извештаја Надзорног одбора, чији је закључак да је Друштво "радило у свему према Закону и Статуту", прешло се на расправу. У расправи, у којој је учествовало неколико чланова, потврђени су наводи из извештаја и делатност Друштва је оцењена као успешна. Дати су и корисни предлози и сугестије за будући рад. Поздрављена су иступања представника друштвене заједнице који су обећали знатнију помоћ Друштву.

Скупштина је, на крају, изабрала органе Друштва: председника, Извршни и Надзорни одбор. За председника је поново изабран др Душан Јањић, професор Универзитета.

ОРГАНИ ДРУШТВА

Председник

Душан Јањић, Технолошки факултет

Извршни одбор

1. Светлана Наумовић, инжењер, "Здравље"
2. др Мирослав Величковић, начелник ортопедије
3. Слободан Стојиљковић, приватни угоститељ
4. Јасна Хрвић, Гимназија, Лесковац
5. Данијела Синадиновић, Осн. шк. Власотинце
6. Тодор Јорданов, Гимназија, Лебане
7. Зоран Карананчић, директор осн. шк. Лесковац

Надзорни одбор

1. Владимир Банковић, инжењер "Здравље"
2. Бобан Аранђеловић, правник, Општински суд
3. Ивана Пауновић, Осн.шк. "Ј. Костић"

Учесници скупштине

ALEXANDRE DUMAS (1802-1870)

Alexandre Dumas est né le 24 juillet 1802 à Villers-Cotterêts, une petite ville du département de l'Aisne, située sur la route de Paris à Laon. Son père, Alexandre Davy-Dumas de la Pailleterie, général pendant la Révolution, fit une brillante carrière dans les armes. Il mourra trois ans après la naissance de son fils. La mort prématurée de son père prive Alexandre Dumas des possibilités de faire des études supérieures. A treize ans, le petit Alexandre ne sait presque rien, il a pour seule éducation ses lectures de la Bible, de récits mythologiques, de l'*Histoire naturelle* de Buffon, de *Robinson Crusoë* et des *Contes des Mille et une nuits*. Obligé de travailler dès son plus jeune âge, il "monte" à Paris à vingt ans; sa belle écriture lui vaut d'être embauché dans les bureaux du duc d'Orléans. A l'adolescence, il découvre ce qui constituera les deux pôles de sa vie tumultueuse: l'amour des femmes et la passion pour la littérature. Autodidacte, il se forge une instruction toute personnelle et rêve de gloire dramatique. Ses premiers essais, des vaudevilles écrits en collaboration avec Adolphe de Leuven, ne sont pas représentés. Loin d'être découragé, il persévère, rencontre le tragédien Talma qui lui prédit une grande carrière, publie des poèmes, découvre Shakespeare interprété par les comédiens anglais en tournée à l'Odéon, fait son chemin dans le groupe des jeunes écrivains de la "nouvelle école" réunis autour de Charles Nodier, et propose en 1828 à la Comédie-Française un premier drame, *Christine*. Bien que reçue au comité de lecture, la pièce n'est pas jouée, mise en concurrence avec deux autres pièces sur le même sujet.

En 1829, Dumas est le premier des auteurs romantiques à entrer au répertoire du Théâtre-Français. L'énorme succès de son drame historique, *Henri III et sa cour*, lui procure argent et notoriété. Dès lors, il produit abondamment. *Antony*, drame moderne, triomphe en 1831. Puis il a créé des drames historiques ou comédies qui ont connu également du succès (*Napoléon Bonaparte*, 1831, *Charles VII chez ses grands vassaux*, 1831, *Richard Darlington*, 1831, *La Tour de Nesle*, 1832, *Le mari de la veuve*, 1832, *Angèle*, 1834, *Don Juan de Marana*, 1836, *Caligula*, 1837, etc.). Tandis que paraît une première édition de son *Théâtre* (1834-1836), Dumas se met à écrire des chroniques historiques. Après 1840, sa production devient très riche, et c'est de cette époque que datent les grands romans historiques (écrits en collaboration avec Auguste Maquet, qu'il rencontre en 1838): la trilogie des *Trois mousquetaires*, *Vingt ans après*, *le Vicomte de Bragelonne*, le cycle de la *Reine Margot*, et surtout un roman moderne le *Comte de Monte-Cristo*.

Avec une étonnante fécondité et une facilité stupéfiante, feuilletons, volumes, adaptations théâtrales se succèdent à un rythme soutenu. Et l'auteur trouve encore moyen de voyager, de se mêler de politique, de fonder le Théâtre Historique, de créer des journaux, de faire construire un château, tout cela avec la plus grande prodigalité, qui fait qu'il ne cesse de courir après cet argent qu'il dépense aussitôt gagné. Aventures amoureuses, procès, voyages alimentent la publication de ses pittoresques *Mémoires* et de ses *Impressions de voyage*, tandis qu'il se trouve à la tête d'une oeuvre aussi colossale qu'inégale.

De *Henri III et sa cour* (1829) à *Romulus* (1854), dix pièces de Dumas sont entrées au répertoire de la Comédie Française de son vivant parmi lesquelles des comédies à succès comme les *Demoiselles de Saint-Syr*, *Mademoiselle de Belle-Isle*, *Une fille du Régent*.

Alexandre Dumas est un amoureux, et il a les amitiés plus fortes et plus constantes que les amours, surtout lorsque l'amitié se fonde sur l'admiration comme celle qu'il éprouve pour Lamartine ou Victor Hugo. "J'ai embrassé d'un coup d'oeil, lui écrit ce dernier, trente-cinq années de notre vie, écoulées sans un trouble dans notre amitié, sans un nuage dans nos coeurs, je me suis reproché d'avoir été deux ou trois ans sans vous écrire et sans vous dire combien je vous aime. Cela m'a tourmenté toute une nuit comme un remords. Et je vous écris sans autre but que de rétablir entre nos deux coeurs ce fil électrique qui ne doit jamais ni se rouiller ni se détendre - quant à le briser, il n'y a pas de force humaine qui en soit capable."

Epuisé, Alexandre Dumas meurt 1870 chez son fils, Alexandre Dumas fils (auteur célèbre de la *Dame aux camélias*).

L'héritage qu'il nous laisse est immense: pièces de théâtre, romans, récits de voyage, etc. Dumas aura signé près de 300 oeuvres au cours de sa vie. Mais peu avant sa mort, il s'inquiétait de la survie de son oeuvre. Depuis plus d'un siècle, ses innombrables lecteurs renouvelés ont effacé tout doute et ratifié le bel hommage de Victor Hugo: "Aucune popularité, en ce siècle, n'a dépassé celle d'Alexandre Dumas; ses succès sont mieux que des succès, ce sont des triomphes; ils ont l'éclat de la fanfare. Le nom d'Alexandre Dumas est plus que français, il est européen; il est plus qu'européen, il est universel. Son théâtre a été affiché dans le monde entier, ses romans ont été traduits dans toutes les langues. Alexandre Dumas est un de ses hommes qu'on pourrait appeler les semeurs de civilisation, il féconde les âmes, les cerveaux, les intelligences; il crée la soif de lire, il creuse le coeur humain et il l'ensemence. Ce qu'il sème, c'est l'idée française. Alexandre Dumas séduit, fascine, intéresse, amuse, enseigne. De tous ses ouvrages, si multiples, si variés, si vivants, si charmants, si puissants, sort l'espèce de lumière propre à la France. Il n'y a pas de ténèbres dans cette oeuvre, pas de mystère, pas de souterrain, pas d'énigme, pas de vertige; rien de Dante, tout de Voltaire et de Molière; partout le rayonnement, partout le plein midi, partout la pénétration de la clarté. Les qualités sont de toute sorte, et innombrables. Pendant quarante ans, cet esprit s'est dépensé comme un prodige. Rien ne lui a manqué: ni le combat, qui est le devoir, ni la victoire qui est le bonheur."

Tanja Kocić

АНРИ БЕКЕРЕЛ (1852-1908)

Анри Бекерел (Henri Becquerel) родио се 1852. године у Паризу, у познатој породици научника. И дед Антоан, и отац Едмон, били су истакнути физичари, а науком, такође физиком, са успехом се бавио и његов син Жан.

Бекерел је углавном познат по открићу радиоактивности, али он је дао низ значајних научних доприноса и у многим другим областима физике. По завршетку студија (1874. године), радио је, најпре, као репетитор на Политехничкој школи у Паризу, а затим као њен професор. Од 1876. до 1879. године бавио се проучавањем поларизације светлости под дејством магнетског поља и открио зависност која постоји између величине обртања равни поларизације супстанци и њихова индекса преламања. Проширујући ова истраживања и на гасове, успео је да покаже утицај земномагнетског поља на сличне појаве у гасовима атмосфере. Од 1882. године почео је испитивати појаве апсорпције светлости у кристалима, а затим фосфоресценцију и флуоресценцију. И његова докторска дисертација (1888. године) представља прилог проучавању апсорпције светлости. После Рентгеновог открића X-зрака (1895), почео је испитивати да ли флуоресцирајуће супстанце такође емитују X-зраке. Једна од таквих флуоресцирајућих супстанци коју је испитивао била је калијум-уранил сулфат. Установио је да ова со, као и друге уранове соли, затим уранове руде, непрестано емитују зрачење које дејствује на фотографску плочу чак и када је она увијена у црну хартију. Ова испитивања, извршена током 1896. године, довела су до открића радиоактивности. Настављајући истраживања Бекерел је открио да радиоактивно зрачење јонизује ваздух а да се под дејством електричног и магнетског поља једна компонента радиоактивног зрачења (бета-зраци) понаша као и катодни зраци, који су по својој природи електрони.

За своја открића на подручју радиоактивности, Бекерел је заједно са Маријом и Пјером Кири добио Нобелову награду за физику 1903. године. Био је члан Француске академије.

По овом славном француском научнику, јединица за мерење радиоактивности добила је име "бекерел".

Б. Павловић

EMILE ZOLA (1840-1902)

Dans les années quatre-vingts du XIXe siècle apparaît sur la scène littéraire française un nouveau mouvement: le naturalisme. Il se rattache au réalisme en poussant à l'extrême ses principes esthétiques. Ce mouvement s'étend sur le roman et le théâtre mais c'est dans le roman qu'il a donné les plus grands résultats. Plusieurs écrivains appartenaient au naturalisme; pourtant, le chef incontesté de cette école littéraire est Emile Zola...

Zola est né le 2 avril 1840 à Paris. Toute son enfance il a passé à Aix en Provence où son père a travaillé. Son meilleur camarade d'école et ami était Paul Cézanne, futur peintre, un des plus célèbres en France. Après la mort de son père, Zola se rend avec sa mère à Paris où il achève ses études secondaires. Son échec au baccalauréat l'oblige à gagner sa vie et il entre à la librairie Hachette où il gravit rapidement les échelons jusqu'à devenir le chef de publicité. Zola tente de se faire un nom en publiant des poèmes dans des revues. En 1866 il devient journaliste ce qui lui permet d'enquêter au sein du Paris corrompu de la fin de l'empire, et de se constituer cette documentation qui sera plus tard essentielle à son oeuvre. Zola publie l'année suivante son premier roman naturaliste: il l'appelle le roman physiologique - *Thérèse Raquin*, puis *Madelaine Ferat* où il met en application les principes du naturalisme, le mouvement dont il deviendra le chef.

Après la publication de ses deux premiers romans, Zola a l'idée de réunir tous ses romans par la réapparition des personnages et de faire pour le Second Empire ce que Balzac avait fait pour la Restauration et pour la Monarchie de Juillet, histoire naturelle et sociale d'une famille sous le Second Empire, intitulée *Les Rougon-Macquart*. Il se retire et se consacre tout entier à son oeuvre en organisant rationnellement sa manière de travailler et de vivre. La série, qui comporte vingt romans et plus de mille deux cents personnages, s'étend sur cinq générations. Son premier roman de ce cycle est *La Fortune des Rougon* (1871), puis il a écrit, entre autres, *L'Assomoir* (1877), *Pot-Bouille* (1882), *Au Bonheur des Dames* (1883), *Germinal* (1885), *La Bête Humaine* (1890). Il termine en 1893 la série des *Rougon-Macquart* avec le dernier roman du cycle *Le Docteur Pascal*. Il publie aussitôt un nouveau cycle *Trois Villes* composé de trois romans: *Lourdes* (1894), *Rome* (1896), *Paris* (1897). Il y peint, par le moyen des symboles des trois villes, le problème du mal et l'aspiration vers le bonheur.

En 1896 Zola publie un article en faveur de Drayfus, *J'accuse*, où il dénonce les lacunes du procès où un officier juif est injustement accusé d'espionnage. Condamné à un an de prison, il doit s'exiler pour Londres. A son retour, il entreprend les *Quatre Evangiles*: *Fécondité* (1899), *Travail* (1901), *Vérité* (posthume 1903) et *Justice* qui reste inachevé car la nuit du 28 septembre 1902 Emile Zola est mort, asphyxié par les émanations de gaz...

En chef de la nouvelle école littéraire, Zola a exposé ses idées naturalistes et défini son esthétique dans les oeuvres: *Le Roman expérimental* (1880), *Le naturalisme au théâtre* (1881) et *Les Romanciers naturalistes* (1881). Le principe fondamental du mouvement naturaliste est la transposition littéraire des idées et des résultats des sciences expérimentales (médecine, biologie, physiologie). Pour les naturalistes, l'homme est soumis au déterminisme universel. Les sentiments et les caractères sont rigoureusement prédestinés par les lois qui sont analogues aux lois qui régissent des sciences expérimentales. Ce sont surtout les lois d'hérédité qui commandent le comportement de l'homme. Le roman devient un annexe de l'histoire de la

médecine. D'après lui, l'homme est une machine avec les sens, un ensemble des organes qui, sains ou malades, agissent à l'âme. Ainsi, l'hérédité oriente un homme vers une certaine direction et diminue le rôle d'individu jusqu'aux limites extrêmes. De là émane la maigreur psychologique de ses personnages...

Dans son cycle romanesque Zola avait l'intention de dénoncer la société, en mettant en pleine lumière tous ses défauts, ses faiblesses, ses maladies, de présenter aux lecteurs l'image d'une époque bizarre d'absurdité et de honte. Zola a décrit dans plusieurs de ses romans un milieu social quotidien qu'il avait devant ses yeux et il a stigmatisé ses contemporains. L'oeuvre de Zola, comme un ensemble, nous donne la plus complète peinture de la société française de la deuxième moitié du XIXe siècle...

D'un côté, Zola a écrit une oeuvre à thèse, dont une oeuvre où l'imagination doit être exclue, mais d'autre part, le tempérament de Zola lui a permis d'échapper à l'étroitesse de sa doctrine. Il possède une imagination de visionnaire et cette imagination s'épanouit en fresques puissantes.

L'auteur des *Rougon-Macquart* demeure une des figures littéraires des plus importantes. Ses romans sont, même de nos jours, parmi des plus populaires de la littérature française. Zola nous a laissé une oeuvre qui est grande par son ampleur et par sa valeur et à cause de cela il mérite d'être placé très haut dans les lettres françaises.

Suzana Stojković
(fragments tirés du mémoire de diplôme)

Les milieux que Zola a transposés dans ses romans sont très variés. Il y traite, entre autres, le monde ouvrier et c'est lui qui a, le premier dans la littérature française, décrit la vie du peuple travailleur. Les romans où il décrit le monde du travail sont peut-être ses meilleures créations littéraires. Ce sont en premier lieu *L'Assomoir* et *Germinal*.

L'Assomoir, c'est une épopée sur l'ouvrier parisien où Zola explique ses intentions dans la Préface de ce roman: "J'ai voulu peindre la déchéance fatale d'une famille ouvrière, dans le milieu empesté de nos faubourgs. Au bout de l'ivrognerie et de la fainéantise, il y a le relâchement des liens de la famille, les ordures de la promiscuité, l'oubli progressif des sentiments honnêtes, puis comme dénouement la honte et la mort. C'est de la morale en action, simplement."

Anatole France a donné sur *L'Assomoir* le jugement parfaitement juste: "*L'Assomoir* n'est certes pas un livre aimable, mais c'est un livre puissant. La vie y est rendue d'une façon immédiate et directe... Les personnages, fort nombreux, y parlent le langage des faubourgs... Toutes les figures de *L'Assomoir* vivent et sont, pour le lecteur, parfaitement indistinctes de la réalité même..."

Germinal est une oeuvre de justice sociale, un roman de l'ouvrier et de la grève fondé sur une connaissance approfondie du monde du travail et des problèmes posés par l'évolution du machinisme et de la société industrielle. L'oeuvre prend ainsi l'aspect d'un roman documentaire qui enregistre l'exaspération des conflits sociaux vers la fin du Second Empire mais aussi leur réapparition dans les dernières années du siècle. Dans *Germinal*, les intrigues privées s'entrecroisent comme les voies de la mine, mais la vigueur du livre est précisément qu'elles s'effacent au profit de l'homme qui, livré à ses seules pauvres ressources, espère quand même et vit et se relève. L'ordre a vaincu dans le sang; les classes dirigeantes ont, une fois encore, triomphé; les humbles continuent à souffrir, mais au coeur des hommes demeure intacte la volonté de ne pas mourir et de lutter pour l'avènement des évangiles de Zola: le travail, la vérité et la justice.

Guy de Maupassant écrit dans une lettre à Zola: "Vous avez remué là-dedans une telle masse d'humanité attendrissante et bestiale, fouillé tant de misères et de bêtise pitoyable, fait grouiller une telle foule terrible et désolante au milieu d'un décor admirable, que jamais un livre assurément n'a contenu tant de vie et de mouvement de peuple. On sent, en vous lisant, l'âme, l'haleine et toute l'animalité tumultueuse de ces gens."

Zola a mis dans *L'Assomoir* et dans *Germinal* plus de vérité, une observation plus serrée et plus précise que dans d'autres romans; et aussi, plus de sincérité et moins d'artifice verbal. Ce sont les deux oeuvres maîtresses du chef du mouvement naturaliste en France.

Jelena Stojiljković
(fragments tirés du mémoire de diplôme)

VERCORS (1902-1991)

En 1942, en pleine occupation allemande, un livre clandestin au titre poétique passait de main en main, admiré par tous les patriotes. On devinait que le nom de Vercors était un pseudonyme, mais la plupart des lecteurs croyaient à tort que l'auteur du *Silence de la Mer* était un écrivain déjà célèbre. On pensa à Gide, à Duhamel, à Schlumberger, à Martin du Gard, à Marcel Arland, voire à Maurice Bedel...

La douceur du héros principal, un officier allemand humain et sympathique, et la présentation presque luxueuse du volume, incitèrent quelques lecteurs à soupçonner que c'était une provocation d'un auteur pro-allemand. Cependant, le succès du livre fut immense. Dans les milieux des intellectuels patriotes, ce fut un des sujets de conversation préférés. La radio de Londres consacra une chronique pleine d'éloges au *Silence de la Mer* et Aragon le qualifia de "livre merveilleux de notre littérature". Le récit fut bientôt réimprimé en Angleterre puis en Suisse et dès la fin de 1943, on publia les premières traductions en Amérique et en Australie. De nouvelles éditions parurent à Alger, à Québec, à Beyrouth, mais le secret de Vercors ne fut révélé qu'après la libération.

L'auteur de ce livre si vite célèbre était Jean Bruller, dessinateur et graveur dont le nom était loin d'être ignoré par le public, du moins par les amateurs de dessin...

Si les lecteurs de 1942 étaient divisés dans les sentiments que leur inspirait *Le Silence de la Mer*, les études qui lui sont consacrées après la Libération se montrent plus unanimes. A l'exception de Sartre qui le traite de "conte agréable et un peu languissant" et prévoit son oubli, les autres historiens littéraires sont unanimes à considérer la nouvelle de Vercors comme un chef-d'oeuvre, ou du moins un récit de grande valeur.

Il semble que, 23 ans après, *Le Silence de la Mer* n'ait rien perdu de sa popularité... La nouvelle de Vercors est depuis longtemps entrée dans les nombreuses anthologies et innombrables manuels de français de par le monde...

Si l'ensemble de l'oeuvre de Vercors reste méconnu, on a beaucoup parlé du *Silence de la Mer*...

On peut justement reprocher à la critique contemporaine d'avoir réduit une oeuvre aussi vaste et variée qu'est celle de Bruller-Vercors à un seul ouvrage de circonstance qui, malgré ses qualités incontestables, n'est même pas parmi les meilleures créations de Vercors. Les deux romans fantastiques de sa seconde manière, *Les Animaux dénaturés* et *Sylva*, sont à notre avis nettement supérieurs au *Silence de la Mer* qui n'en reste pourtant pas moins une des plus belles nouvelles de la littérature française contemporaine...

Les racines de l'oeuvre de Vercors, il faut peut-être les chercher d'abord dans le siècle des lumières. Son culte de la raison, son admiration pour Kant, sa préférence pour le roman fantastique ne sont certainement pas un effet du hasard. Son affinité pour Hugo et la littérature anglo-saxonne non plus. Le grand nombre de citations qu'il prend à Shakespeare révèle l'attachement de Vercors à l'oeuvre du plus grand auteur dramatique de tous les temps, tandis qu'on trouve plus d'une preuve d'admiration devant Poe et Conrad.

En terminant il nous faut, encore une fois, souligner l'unité de l'oeuvre toute entière de Vercors-Bruller. Si l'ancien désespoir de Bruller s'oppose à l'optimisme de Vercors, l'oeuvre dessinée, avec sa peinture de la misère des hommes, complète et justifie cette vaste fresque de la rébellion humaine que représente l'oeuvre de l'écrivain. En somme, les deux côtés de la médaille.

Radivoje Konstantinović
(fragments du livre *Vercors écrivain et dessinateur*, Paris, 1969)

ШЕТЊА ЈЕДНОГ ПОКЛОНИКА КРОЗ ORANGERIE

Мало је недостајало да ми ове године не одемо у Orangerie, мада је гледање *Локвања*, увек и узбудљиво и пријатно. Сасвим случајно, приликом једне вечерње шетње, видели смо да је Orangerie претворена у музеј. Колекција Жана Валтера и Пола Гијома, дарожљивишу супруге ова два љубитеља сликарства, показала се довољном за дивну и садржајну изложбу. Имена сликара то најбоље потврђују: поред Реноара и Сезана, Монеа и Сислеја, ту су и Матис и Пикасо, затим Русо Цариник, Мари Лоренсен, Дерен и Утрило, као и они који су ми најдражи и чије су ме слике највише потресле јер сам преко њих доживео њихову необичну болну судбину - Сутин и Модилани. А доле, још од 1927. године, у Оранжерии биле се оку и осећању осетљивог поетског фасцинантног *Локвања* Клода Монеа.

Сада су у *Musée d'Orsay* најбоље и најпопуларније слике импресиониста које су остале у Паризу; у Orangerie су, међутим, неки веома карактеристични примерци који најбоље показују да је у импресионизму не само клица модерне уметности него и крај читаве једне претходне епохе. Реноарове *Деворнице за клавиром*, рецимо, ипак најбољи али су типични Реноар; исто је са његовим женским фигурама. Како Реноар употребљава боју и како ради кичицом, поступају сликара који оно ликовно уздиже као оно врхунско: наставак није могућ, нити нарочито са уметничко-истраживачког гледишта занимљив и потребна је и могућна таква ликовна форма која ће оно чиме је Реноар тако мајсторски владао задржати своју основну функцију и дати нешто ново. Можда је корак даље учињено већ Сутин? Не, импресији додао нешто од сопствене судбине. Намерно говорим о Сутину, а прелуткујем стварне поваторе као што су Матис и Пикасо које овде гледам и који најбоље сведоче о томе како су ипак стилске формације у уметности оно што спада у домен критике и теорије а аутентична уметност је дело уметника-појединца чија је рука вођена сопственом осећајношћу и умећем, можда и знањем.

Кад ово кажем, мислим и на Монеа. Сматрам га херојем импресионизма, горестасном фигуром уметности, и зато сматрам да ће са својим односом према предмету и својим истраживањем у истраживању који је битан елемент односа према феномену уметничког остата не само херој модерне уметности него пре свега екземплярни уметник који буквално свој живот подређује истраживању које је срж уметности. Гледао сам у те *Локвање* као у светлост која обасјава свеколики људски напор да продре у тајне; Монеова упорност и преданост сликању свега што се огледа у води и светлости која се мења али непрекидно обасјава није била никаква мистична опчињеност човека који је изгубио везу са тзв. стварношћу већ свестан напор уметника који истражује. Моне је био, да употребим тај израз, грађанин и конструктиван, обичан човек који је својом свакидашњошћу показао како је уметност нешто што опчињује и на уобичајен начин, без екстраваганција и халуцинација.

Импресионира ме следеће: Моне, заједно са својим пријатељима импресионистима, разбија у парампарчал ону распрострањену представу о уметнику-бојцу чији је живот испуњен пијанчењем и необавезним односом према свету на и сопственој уметности којој се посвећује такође и у слободним тренуцима и онда када дође та "богомдана" инспирација. Са много разлога Маргарета Селиндер, аутор једног лепог текста о Монеу, примећује: *"Марљивост која је сама себи шљак свакако је људи и њихова. Али је неоспорно да је сиремносни на ситно и нова истраживања айсоудни невољно да би се осећали као који уметнички идеал"*. Овој луцидној жени припада и опаска о Монеу као марљивом, жестоком раднику, и о импресионистима као сликарима који су, ако су нечим опчињени, опчињени својим делом; њихова плодност је плод преданог рада храњеног њиховим даром и смислом за ликовно преобликовање

доживљене стварности. Што се тиче Монеа, каже даље Маргарета Селиндер, *"више од шездесет година он се борио да сликарски изрази чисте визуелне перцепције - да створи слике које буде само оне осеће који могу бити доживљени оком"*. Њега није занимало ништа друго сем - структурални елементи. Прави предмет његових слика, наглашава Селиндерова, јесте - светлост; Монеово дело је, по тачном изразу Селиндерове, апсолутно створено *"у славу сунчевих тачака светлости зоре и сумрака"*.

Кад анализира слику по којој је читаво сликарско формација добила име (импресија: рађање сунца), Арнасон каже да је то био *"покушај да се ухватиће пролазни видови једног променљивог тренутка"*, чему ваља додати да је Моне утрошио шездесет година постојаног рада и посматрања отвореним чулима и умним унутрашњим осећањем; резултат је био, како каже не баш одушевљени Мајкл Леви, у свом лапидарном осврту на Монеа, сликарство у коме се огледа не само обичан изглед Аржантеја него и атмосфера, *"доживљај тог изгледа"*, објашњавајући свој утисак на следећи начин: *"сунчева светлост пробија се кроз листе, игра на водом, и све то ухваћено је на њихову хиљадама тачака, црвених и мрља које делују као сама светлост. Светлост је прозирна завеса кроз коју је све виђено, а детаљ се распршива под њеним утицајем. Али светлост ситно мења јачину и предмет мења свој изглед при таквим променама светлости"* и како Монеа више интересује светлост него предмет, он слика читаву серију и прати све те промене. Пример за то је читаво серија слика Катедрале у Руану а врхунац и истраживања и естетског резултата Монеовог сликарства - *Локвање* у Orangerie.

Клод Моне: *Локвањи*

Неколико соба даље, неколико слика Модиланија. Били су Сутин и Модилани, генијални и несрећни на свој начин, добри пријатељи и блиски својим судбинама, својом преданошћу уметности, својим даровима, својом изопштеношћу: волели су живот, оно духовно у њему, а дубоко су осећали да су одстрањени из њега! И то је оно, поред много тога, што ставља романтични ореол око њих двојице, то је њихова заједничка вера у сопствено посланство, и у оно у шта су веровали; то ипак намргођени игноранти који се жале на своју судбину изопштеника који су дошли са разних крајева света - Модилани из Италије, Сутин из Русије, да у Паризу покушају остварити своју судбину; пријемчив и искрен, отворен као дете, Модилани је и много знао већ самим тим што је познавао поезију од Дантеа до модерних Француза али *"боловао је од туберкулозе, која га је и убила, био је љаган и сиромашан. Али у исто време био је бољаша природе - тако љубка, обдарена талентом, осећајношћу, интелекцијом и*

храброшћу. И био је дарожљив, нехајан чак са својим даровима, које је расипао у сваком џаку и у сваком рају". Нисам могао да одолим да не цитирам оно место из лепог текста пријатеља и колеге Модиланијевог, вајара Жака Липшица, кога сам се сетно када сам се нашао пред Модиланијевим портретом Пола Гијома, колекционара који је, нема сумње, задужно и Сутина и Модиланија а према коме је, не поминући га, Жак Липшиц остао дужан и неправедан. Он наводи једну Модиланијеву реченицу која открива и његову душу, и дубину његова пријатељства са Сутиним, и његов однос према трговцу сликама Зборовском; та реченица гласи (изговорно ју је Модилани непосредно пред смрт): *"Не брши, у Сутину ти остивљам џенија!"*

У Orangerie је тај модиланијевски портрет Пола Гијома; један ранији је из 1916. а чува се у Музеју модерне уметности у Милану. Овај из Orangerie, рекао бих, рађен је брижљивије, онај ранији, на први поглед, више личи на скицу. Али оба су типична за Модиланијев стил: издужена фигура, мало нехајног држања, проишљивог и мало супериорног погледа, овај мецена као да гледа преко људи у неке слике које само он види. Откуда ми, пита сам се, оваква представа о Гијому и, још више, утисак да га Модилани баш овако види? Убрзо сам одгонетнуо да сам у овом случају жртва једне предрасуде при приступу уметничком делу уопште: знао сам да је то портрет Гијома, и између мене и слике испречила се читаво прича о мецени и његовом сиромашном а даровитом штићенику. Какав би однос штићеника према мецени био ако није пријатељски и пуц поштовања, без обзира што Модилани није овде показао ни мало жеље да од свог модела прави скицу за споменик лепоти, умности и доброты?

Модилани је сачинио и портрет Сутина. Сутин са Модиланијевог портрета гледа исто онако тужно како гледају ликови са његових сопствених слика. Сада видим, заправо, да је представа туге и трагичног осећања живота нека врста аутобиографске пројекције Сутинове унутрашњости, његове душе на сликарско платно. Модилани је насликао младића дуге црне косе, помало одеутног израза лица, у једноставној блузи, опуштених руку и наслонених на предњи део тела како из својих полузатворених очију испија дубоку тугу свога живота. Сутин овде личи помало на уобичајену представу Кинеза или житеља далеких источних земаља, и по томе и јесте неко ко се осећа у овој земљи као странац или као изопштеник.

* * *

Хитали смо из Orangerie према Лувру пешчаном стазом, кроз парк, стазом којом су шетали француски краљевни и дворски људи и на којој се дешавала француска историја. Чудно је то: није ми се напуштала Orangerie, ни *Локвањи*, ни Сутин, ни Модилани, па затим Реноар, Пикасо и остали, сви тако драги, сви тако издашни у давању духовне хране свакоме ко се потруди да оде до њих, па ипак сам журно, већ помало нервозан, ка својим лепотицама у Лувру, да их видим и да одстојим своје пред њима, као пред олтаром, као пред замисљеним божанством, пред нечим што је стварно али што је истовремено и потреба и креација мог духа... И тако, напустити једно да би се дошло до другог, и стално тако.

Сутина зарад *Милоске Венере*, Модиланија зарад *Нике од Самоџраке*. То је заправо живот: напустити и лишити се једног да би се донекле дошло и добило друго! Није могуће бити свуда и имати све. У духу и осећању, међутим, све је на свом једином месту и све је могуће. Сада се осећам тог нашег ходања, те наше жалости због напуштеног и те наше нестрпљивости да дођемо до новог и жељеног...

Николај Тимченко
(Одломци из необјављеног рукописа
Француске белешке)

Deux lycéennes de Leskovac
parlent sur le même thème

RÉFLEXIONS D'UNE
JEUNE FILLE

I

Presque tous les jours je songe au sens de la vie. Je suis heureuse, je ne peux nier cela. Je ne cherche pas le bonheur dans le passé ou dans l'avenir, il est toujours avec moi.

Chaque moment de l'existence porte en soi du bonheur. Toutefois, j'ai un tas de soucis et d'angoisses. C'est le fardeau qu'implique ce monde dénaturé. Je m'inquiète de l'école et des problèmes qui m'entourent. Dans la vie il y a des choses qui semblent être insupportables, ainsi que des thèmes courants, pénibles et tristes. On parle partout des drogues, on entend des histoires affreuses de la part des jeunes drogués. C'est pour eux qu'il n'y a pas d'espoir, pour les gens qui vivent dans le mensonge. Autant ils ne guérissent pas de leur mensonge par la vérité, autant ils n'en guérissent jamais. Mais il y a de belles choses dans la vie. L'amour, par exemple... bien que tout soit relatif. Qu'est-ce que c'est que l'amour? Savons-nous aimer de tout notre cœur et sans conditions? Qui sait?

Dans le tourbillon de mes pensées je m'y embrouille tous les jours et je mélange tous les petits cailloux de la mosaïque de ma vie. Mais, comme le disait Ivo Andrić:

*"Le seul fait que je sois en vie
me donne une joie calme."*

Vanja Todorović, I,

II

A notre âge d'adolescence, nous avons beaucoup de problèmes et de questions à nous poser. Est-ce à cause de notre développement personnel? Je n'en sais rien, mais parfois je ne me sens pas bien et je mets en doute chaque personne.

Tout commence par des questions: "Qui suis-je? Quel est mon caractère? Et ma personnalité? Tant de questions et il n'y a pas de réponses. Mais c'est tout simplement normal pour les adolescents. Comment les jeunes traversent-ils cette période? Ils doivent faire du sport et des activités culturelles, aussi. C'est le remède pour leurs problèmes. Mais il y a un autre problème - l'amour. Il est aussi admirable que triste. Beaucoup de jeunes filles souffrent à cause d'un garçon. Elles en pleurent et y pensent comme s'il est le dernier dans leur vie. Peut-être nos souffrances seraient-elles moins

pénibles si nous pouvions dire nos sentiments à nos parents. Pour eux, nos problèmes sont "les affaires d'enfants". Ils ne comprennent pas nos problèmes et nos besoins. Le champ de leurs intérêts n'est pas le même que celui des jeunes. Le plus grand problème des jeunes, c'est l'école, mais ils n'y pensent pas. Les parents aiment quand leurs enfants sont les élèves excellents, mais ce n'est pas toujours comme il leur plaît. A l'école, mais plutôt dans la rue, il y a des drogues et beaucoup d'autres vices qui détruisent la vie des jeunes. Pourtant, l'adolescence, l'amour, l'école, ne sont pas aussi dangereux que la guerre. J'ai été le témoin d'une guerre et c'était vraiment une horreur pour moi. La guerre se reflète négativement sur les jeunes.

Ce sont vraiment de grands problèmes, mais je pense que tout ira bien quand je deviens plus grande.

Mirjana Krstić, I,

Un poème de Ljiljana Janjić

MÉTAMORPHOSE

*Les serpents viennent me voir;
Sans cacher leurs longues têtes,
Et hantent mes rêves chaque soir;
Les venimeux, ces bêtes.*

*Je vois leurs corps se tordre,
Ils jettent leurs venins sûrs,
Ils n'hésitent pas me mordre
Et je sens leurs morsures.*

*Je me défends, sans peur;
Je crache leur venin chaud :
Il se transforme en fleur,
La bête en vol d'oiseau.*

=====

Vercors-Bruller: Vignette

Dragoslav Hadži-Tančić

ADIEUX TOUCHANTS MAIS
NÉGLIGEABLES OU
COMMENT DEVENIR SOI-MÊME

Je sonnais à la porte de ta maison. Oui, c'était comme cela. Tu ne me répondais pas. Le son, las d'errance dans les pièces que tu habites, me revenait... tu t'en rends compte, comment? Comme le limier resté sans proie, peut-être? Ou... autrement? Maintenant, je ne sais plus, il m'est difficile d'en juger. Pourtant, ce qui est sûr, c'est que j'appuyais sur la sonnette, non seulement avec le doigt mais avec tout mon corps; étant dans cette posture, non naturelle n'est-ce pas, j'ai vite défailli et ma tête est tombée. N'importe, j'ai vu la lumière s'allumer et s'éteindre dans les maisons voisines. Même certaines étoiles tombaient. Puis, après un temps, je ne sais quand, je me suis retourné et je suis parti. En fermant la porte d'entrée, peut-être a-t-elle été ouverte ou entre-ouverte, je n'ai vu à travers les grilles que les étoiles qui tombaient. Soudain, dans la rue, devant ta maison, je l'ai rencontré. Il s'est trouvé devant moi comme un spectre. "Qu'est-il devenu?", lui ai-je demandé, m'inquiétant de toi. "Oh, ne t'en fais pas", m'a-t-il répondu avec sourire. "Il y a quelque chose", la doute s'est emparée de moi. Elle est la plus forte quand la consolation commence à trembler, n'oublie pas, comme la feuille au vent, hésitante de montrer l'une de ses faces. "Eh, oui", a-t-il dit alors, tandis que je me tordais les mains, "c'est en lui que je tuais moi-même". Je l'ai regardé, paraît-il étrangement, puisqu'il a mis sa main sur mes épaules me secouant un peu. Quand j'ai scruté ses yeux d'où ressortait le reflet de la lumière de rue dans un mélange insolite avec la nuit, le plomb même non fondu, il a dit que les adieux dans ces cas-là n'étaient jamais touchants. J'ai tourné ma tête alors et, cachant le visage par la main, je cherchais par le regard ces étoiles-là, je les ai vues scintiller, et je remerciais du ciel parce que tu est enfin resté toi-même, même si c'était le mérite d'autrui. J'ai tendu alors la main vers lui pour le toucher seulement, pour m'assurer s'il n'était pas un spectre sorti de nulle part devant moi. Il s'est incliné s'agenouillant et recevant la bénédiction que je n'avais pas l'intention de lui donner. J'ai senti le froid, souffle de vent de ta maison et j'ai compris la vérité de ton salut éternel.

Prevod: Milena Janković

ПОЕЗИЈА У ПРЕВОДУ *** POESIE TRADUITE

Victor Hugo: *Le roi de Perse*

*Le roi de Perse habite, inquiet, redouté,
En hiver Ispahan et Tiflis en été;
Son jardin, paradis où la rose fourmille,
Est plein d'hommes armés, de peur de sa famille;
Ce qui fait que parfois il va dehors songer.
Un matin, dans la pleine il rencontre un berger
Vieux, ayant près de lui son fils, un beau jeune homme.
"Comment te nommes-tu? dit le roi. - "Je me nomme
Karam", dit le vieillard, interrompant un chant
Qu'il chantait au milieu des chèvres, en marchant;
"J'habite un toit de jonc sous la roche penchante,
Et j'ai mon fils que j'aime, et c'est pourquoi je chante,
Comme autrefois Hafiz, comme à présent Sadi,
Et comme la cigale à l'heure de midi."
Et le jeune homme alors, figure humble et touchante,
Baise la main du père harmonieux qui chante
Comme à présent Sadi, comme autrefois Hafiz.
"Il t'aime, dit le roi, pourtant il est ton fils."*

("Персијски краљ" Виктор Иго се везује обично за други део "Легенде векова", али се радије приписује "Оријенталкама". Оријент из ове песме показује један свет где су злочин и политика нераздвајни).
Д.Т.

Виктор Иго: *Персијски краљ*

*Краљ персијски живи, немирно, неспокојно
Зими у Исфахану, лејли у Тифлису доскојно;
Врш његов, рај где све у ружи сјајној врви
Ситражара јун, јер га се боје сродниш, он је први;
Зайо оглази јонекад некуд да лови сање.
Једно јујира, јасири среће ризнице тање,
Ситарој, син је јоред њега, млади лејли човек.
"Име ти је?" каже краљ - "Зовем се већ чииав век
Карам", каже ситараи прекинув да пева
Поред ситара, сред коза, док ходајући не оклева;
"Живим у иричаном колиби јод нагнућом сиеном,
И сина имам ишио волим, ја певам радосно зеном,
Као некада Хафиз, као сада ишио пева Сади,
И као ишио зрикавац у јодне то лејли ради."
И млади човек онда, јојаве скромне и дивне,
Љуби руку јасири без зримасе кивне,
Као сада ишио Сади пева, као Хафиз некада.
"Воли ие твој син, рече краљ, другом се не нага.*

Прево: Драган Тасић

БУЛА БРАСАЈ: РАЗГОВОРИ СА ПИКАСОМ (наставак из прошлог броја)

"Човек увек носи нешто од свога краја"

Кан, среда 18. мај 1960.

У пола три, на брежуљцима Кана, испред "Калифорније". Пикасова вила је обична и раскошна колико и околне из времена великих грофова, славног доба Азурне обале... Али пртови... Без сумње зато што нема баштована, борови, чемиреси, еукалиптуси, мимозе, стабла мушмуле, олеандери, расли су насупрот уред раскошне вегетације.

Само високе перјанице палми које удишу ваздух мора и пажљиво осматрају плавни хоризонт Медитерана изграђују из њих. Којим је случајем пало у част овој вили да пружи пребивалиште Пикасу и његовим драгоценостима, да чак надахне његово стваралаштво последњих година, да упише своје име после Бато Лавуа, Буажлуа, Валорија, Палате Грималдијевих? Једино Пикасоно ужасавање према свему што је од "доброг укуса", његова наклоност за смешно, занављиво, чудно, - његова вила се руши под фасадним облогама и плочасто-округлим украсима, - његова равнодушност према месту где обитава, могу да објасне његов избор... Тако је пренустио Канвајлеру бригу око пресељења свога атељеа са Монмартра на Монпарнас приликом свог свадбеног путовања са Евом - "лепом мојом" - и касније задужио Розенберга да му нађе стан, док је далеко од Париза водио савршену љубав са Олгом у Шпанији.

Спремам се да зазвоним, али на моје велико изненађење, гвоздена решеткаста врата виле нису затворена. Чуварева жена нас најављује. Двориште је празно. У гаражи више аутомобила међу којима се истиче велики бели линколин. Десно од степеништа стари познаник: "Јелен са паркинга у Буажлуу"; лево: чудни метални цвет изрецаких латица као код распрелог пројектила који је сејао смрт.

Сасвим ситан на том степеништу, под штитником високе стреје, појављује се Пикасо. Љуби ме у оба образа. Није се изменио. У тесно припијеном вулканском цемтеру, лица оноликог од сунца и мистрала, он је чврст као стена а очи му нису ништа изгубиле од своје ватре... Уводи нас у "атеље": три огромне просторије у низу, преплављене светлошћу кроз застакљене прозорске оквири који гледају на врт.

У ствари, ништа се није изменило од дана када сам га упознао у улици Ла Боеси, осим проширеног простора и ствари нагомиланих око њега. Тако сам срећан што га поново видим. На жалост нећу видети Жаклину Рок, његову младу жену коју је упознао у Валорију и са којом дели живот већ шест година. Управо је била оперисана. Али Пикасо је сада смирен. Боље јој је, вратили су је "Калифорнију".

Пикасо: Често мислим на вас... Недавно сте имали изложбу цртежа и скулптура, зар не? Допрло је то до мене. У току сам са свим... Колико се већ дуго нисмо видели?

Ја: Од 1947, чини ми се, тринаест година...

Пикасо: Зар је могуће? Тринаест година! Зашто ме нисте посећивали?

Ја: Колико сам пута био у искушењу... и то искушење никада није било тако снажно као у време Канског фестивала 1956. када је, као и *Тајна Пикасо*, био на програму мој филм *Док буде било живојшња*... Доста често долазим на Обалу... Имам кућу у Ез-селу. Често сам у мислима био са вама. Али, да вам телефонирам, да вас...

Пикасо: Нисте били у праву. Не желим више да виђам нова лица. Чему? Али сам увек ту за своје пријатеље и њихова посета ми је утолико дража то живим повучено од света као затвореник... Никоме не желим, чак ни најгорем непријатељу, своју славу... Физички трпим због ње... Штитим се како могу... Затварам се иза двоструко забрављених врата, даноноћно...

Ја: Ипак су врата била отворена...

Пикасо: Нашли сте их отворена зато што сам вас чекао и наредно да отворе у пола три.

Ја: Ако сам добро разумео, ми смо у тврђави. За пријатеље се спушта покретни мост...

Пикасо: На жалост, тако нешто.

Ја: А Вовнар? Нисте ли тамо заштићенији?

Пикасо: Још горе је. Радозналци притичу. Вребају вас догледима... Мотре на сваки ваш покрет... Можда нас у овом тренутку телескопима посматрају са Меренских острва? Кад бих хтео да се стварно закљоним од индискретних погледа, требало би да навучем завесу на све прозоре... Али бих се онда, зар не?, лишно погледа на парк и предео који ми је тако потребан... Ужасно... То није све. Једна друга опасност ми овде прети: ускоро ће се у суседном врту подићи огромна зграда од не знам колико спратова. Не само да ће ми закљонити поглед на Меренска острва, већ ће сви станари моћи да нас вребају са балкона... То ће ме вероватно приморати да бежим одавде... но шта ви радите на Обали?

Ја: Проводим у Кану три недеље са Хенријем Милером. Члан је фестивалског жирија. Преко дана је јако заузет, али вечери проводимо заједно... Боји се славе; бојао би се, кад би му дела била објављена у Сједињеним Државама да ће изгубити свој мир...

Пикасо: Разумем га... Чему имати још више пара, ако их човек има довољно? Не може да четири пута руча или вечера зато што је богатији... Био ја богат или сиродах, увек ћу пушити само "голуаз". Једине које волим. А онда! Кад је већ реч о томе, можете ли да ми дате једну? Баш су ми нестале у кући...

Ја: Хтео сам да вам представим Хенрија Милера... Тако би волео да вас упозна. Али се баш пало у незгодан час, данас... Имао је неки састанак у три... А није хтео да вас види на брзину...

Пикасо: Јако се дивим Хенрију Милеру. Можда бисте могли да дођете с њим после фестивала?

Док разговарамо, Пикасо гледа Жилберту младалачког изгледа, у зеленој штампаној хаљини...

Пикасо: Из које сте области?

Жилберта: Помало сам Каталонка...

Пикасо (очи му пламте од одушевљења): Каталонка? Одмах сам видео да ваше очи нису одавде.

већ отуда... Човек увек носи у себи нешто од свога краја. Али, одакле сте тачно?

Жилберта: Не верујем да познајете то сеоце у Источним Пиринејима одакле је родом мој отац...

Пикасо: Та реците ми... Добро познајем тај крај...

Жилберта: Једно сасвим мало село... Смешно му је име: Кодисс-де-Фенујед...

Пикасо: Та ја добро познајем Фенујед... То је у Русијону, сасвим горе, поред шпанске границе... А говорите ли каталонски?

Жилберта: Понеку реч...

Пикасо се смеје и поставља јој питање на каталонском које она не разуме.

Пикасо: Видим... Нисте добра Каталонка.

Ја: У сваком случају обожава свој крај. Луда је за сарданама (каталонске мелодије и игре).

Пикасо подиже руку, звижди једну сардану... То је млади и окретни Каталонац који игра, чија стопала обувена у чудне мокасине од јеленске коже клизе у ритму по шареном паркету. Заблиставши, пошао је не зна се куд... у каталонски крај. Да ли у Гозолу, изнад долине Андоре, слободан, срећан, пијући, одлазећи у лов са сељацима, играјући са девојкама, забављајући се са кријумчарима, јашући на мазги као некада. Или у Серс, у Источним Пиринејима, где је, са пријатељима, Браком и Маиолом, провео толико лета у својој младости? Играо је сардану. Био је тамо. "Човек увек носи нешто од свога краја"...

Ја: Дошавши једне недеље у Барселону био сам згранут. Та музика крештава, неугодна... Тај велики трг, пун девојака, младиха... са ташнама, капутима стављеним на гомилу на калдрми и око сваке гомиле коло играча и играчица које се таласало... Било је то тако неочекивано... и озбиљност лица, напрегнутих, скоро у заносу... Ни смеха, ни смешка... Сви подједнако свечаном изгледа... Чинило ми се да присуствујем неком верском обреду...

Пикасо: Али сардана је нешто врло озбиљно! И тешко! Треба бројати кораке... У свакој групи постоји неко ко је на челу игре, ко је води у име осталих. Та игра је заједница душа. Она укида сваку класну разлику, богати и сиромашни, стари и млади је заједно играју; поштара са директором банке, и послуга, држећи се за руке, са својим газдама.

Показујем му свој албум са графитима који се управо појавио у Немачкој. Да бисмо га прелистали, седам за мали округли сто.

Покушавам да овде верно пренесем речи које смо измењали али, извучене из контекста, оне тешко опстају, као риба ван воде.

Пикасови атељеи, било где да су, било какви да су, изазивају потрес. Једино је учесталост мојих посета могла да ме учини отпорним на жестину шока. Дакле, већ тринаест година нисам поново срео Пикаса. Већина дела и предмета који ме овде окружују ми је потпуно неозната. Ништа ме више није штитило...

Превод с француског: Ружица Тимченко

У ПОХОДЕ МАНАСТИРУ ГРАДАЦ

Друштво извело екскурзију до задужбине Јелене Анжујске

Идеја да Друштво организује екскурзију до манастира Градац, задужбине Јелене Анжујске, јавила се на дан обележавања славе Свете Јелене, 12. новембра прошле године, када је, кроз предавање, одломке из *Житија Свете Јелене* и беседу свештеника, оживљено сећање на личност краљице Јелене, жене Стефана Уроша I, светитељке српске, чију је славу почело да светкује наше Друштво. Идеју су здружно прихватили сви чланови Друштва и одлучено је да се Градац посети на пролеће 2002. године. На пуно одобравање наишла је и сугестија да се екскурзија обави, ако је то могуће, у време свечаности *Дани јоргована*, традиционалне културне и туристичке манифестације која се одржава почетком маја сваке године и која је управо посвећена успомени на Јелену Анжујску.

Испред градачке цркве

После обављених опсежних припрема, на једнодневни излет до манастира Градац пошло се у суботу, 11. маја, на дан када се одржава и завршна свечаност *Дана јоргована*. Тачно у осам сати изјутра кренуо је аутобус "Југекспреса" са 47 путника, чланова и пријатеља Друштва. Међу путницима било је ученика, студената, професора француског језика, људи разних других професија, пензионера. Пошао је, дакако, и Срђан, "Фото-Бата", да својим снимцима овековечи излет. Пут је, преко Прокупља и Благаца, водио кроз живописне поткопаоничке пределе са много засада малина и тек расцветалих крошњи воћака. Получасовно задржавање у пријатној варошници Брусу и једночасовни одмор у Јошаничкој Бањи учинили су да излетници не осете замор од дугог планинског и кривудавог пута. Нешто после поднева, аутобус је избио на Ибарску магистралу и упутио се у правцу Рашке. Наврло је истог часа сећање на легенду која каже да је, негде средином 13. века, краљ Урош у част своје будуће супруге, Јелене Анжујске, која је долазећи из Француске тим путем требало да прође, целу долину Ибра засадио плавим јоргованима да би Јелену и њену пратињу задивно. Јоргована, сада, поготову плавих, готово да није било али то није сметало путницима да се на тренутак врате у славну прошлост српске средњовековне државе. Отприлике на пола пута до Рашке, аутобус је скренуо удесно и дуж реке Брвенице пошао према жељно очекиваном одређишту - манастиру Градац.

А онда, није прошло ни пола сата, пред нашим очима указао се на једном брежуљку манастир од белог камена и намах смо сви били очарани његовом лепотом. Стигли смо на време, пре него што се овде због свечаности сјати мноштво посетилаца, па смо могли на миру да разгледамо задужбину краљице Јелене чију је цркву она посветила Богородици. Дивили смо се прелепој грађевини, њеним складним облицима, мермерним порталима, осмоугаonoј куполи, фрескама, иако оштећеним, велике уметничке вредности. Питали смо се зашто је Градац помало у сенци других славних српских светилишта. Имали смо срећу да нам водич буде једна монахиња (после рестаурације, Градац је постао сестрински манастир) која нам је занимљиво и зналачки говорила о настанку манастира (око 1270. године), о његовим романо-готичким стилским карактеристикама, о значењу и вредности фресака. Пренела нас је у прошлост беседом о благородним делима Јелене Анжујске, о средњовековној Србији, тада у пуном успону. Био је то сусрет са историјом.

Сусрет са историјом била је и свечаност у порти градачке цркве. Немилосрдна киша која је лила готово два сата померила је њен почетак али је програм, уз присуство мноштва света из разних крајева Србије и неколико Француза из Амбасаде у Београду и града Анжеа у Француској, напоскон изведен. Глумци позоришта из Краљева, у улогама Јелене, Уроша, архиепископа Данила, у китњастим средњовековним одорама, дочарали су давно прохујало време. На крају се, као што код нас то бива, уз звуке трубача, све завршило општеномним весељем које би, засигурно, да није било кише дуже трајало.

Киша нас је добрим делом пратила и у повратку, али није могла да спере успомену на један лепо проведени дан. А Градац - он ће остати у пензбрисивом сећању свих путника. Штета је само што велики број чланова Друштва није могао, због обавеза или из других разлога, да им се придружи и подели са њима радост откривања једног прекрасног манастира.

За помоћ у организовању екскурзије, Друштво дугује велику захвалност Скупштини општине Лесковац.

Д.Ј.

Дейаљ са свечаности

LE MONASTERE DE GRADAC

Le monastère de Gradac, sur un plateau élevé au-dessus de la rivière Brvenica, à l'extrémité des versants boisés de Golija, se situe à douze kilomètres de la route de la vallée de l'Ibar, et se trouve ainsi à l'écart des grandes axes de circulation. Cependant, au Moyen-Age, une route importante passait à côté du monastère entre l'Ibar et Arilje, de laquelle un chemin vicinal menait à Studenica...

L'année exacte de la fondation de ce monastère n'est pas connue, quoique l'on pense qu'il a été achevé dans le dernier quart du 13e siècle...

Quoique Gradac perpétue la tradition stylistique des monuments de Rascie contemporaine, l'église abonde en formes diverses, la structure supérieure et l'ornementation étant différentes des formes antérieures et ultérieures. Ceci ne peut s'expliquer que par l'influence de la fondatrice, Hélène d'Anjou....

L'intérieur de l'église est un des plus beaux de l'architecture médiévale de Serbie. La travée occidentale et les bras du transept ouvrent sur toute leur largeur sur l'espace central surmonté d'une coupole de grande envergure, le tout donnant une impression monumentale. L'espace est bien éclairé par les fenêtres des murs latéraux de la nef, comme par les huit grandes fenêtres du tambour...

L'église est construite de pierre de taille, et l'extérieur est recouvert d'un enduit fin lisse. L'ornementation est du même matériau, tandis que les fenêtres sont sculptées dans du marbre blanc. Après Studenica, c'est l'église la plus richement ornée de la Serbie du 13e siècle...

Par la restauration de l'Église de la Mère de Dieu et la conservation des murs des bâtiments monastiques, on a préservé la forme fondamentale de ce monument: sa valeur architecturale est devenue évidente et ses fresques ont été protégées. Bien que seules aient été restaurées les parties dont on a pu déterminer la forme originelle, les grandes valeurs de ce monument ont trouvé leur pleine expression et l'élèvent au rang des plus beaux ensembles monastiques médiévaux de Serbie.

O. Kandić

НОСИЛАЦ ЛЕГИЈЕ ЧАСТИ ПРОФ. ДР АЛЕКСАНДАР Ђ. КОСТИЋ

Проф. др Александар Костић је рођен 6. марта 1893. године у Београду, у грађанској породици. Основну школу и гимназију завршио је 1912. године са одличним успехом. Као гимназијалац показивао је интересовање за природне науке, поезију, прозу, музику, фотографију. Из тих разлога, упоредо са гимназијом, похађао је Српску музичку школу, на којој му је предавао Стеван Мокрањац.

Године 1912. одлази у Француску, у Нанси, где се уписује на Медицински факултет. Но убрзо се враћа у Србију да као добровољац у I и II Балканском рату служи у Трећој резервној болници у Београду. По завршетку ратова враћа се 1913. у Нанси да настави студије. У том периоду оснива Студентски међународни хор који изводи многобројне концерте у Француској у корист српске ратне сирочади.

Почетком I светског рата, 1914. године, поново прекида студије и по други пут, као добровољац, враћа се у Србију. Цео рат проводи на бојници. Не мимолази га ни пегави тифус. Са српском војском повлачи се, 1915. кроз Албанију и доспева до Крфа. Као војник чувене Дринске дивизије учествује у пробоју Солунског фронта, у биткама на Кајмакчалану, Сивој стени и Сокоцу. Током целог рата пише и објављује чланке из области медицине у "Српским новинама" које су излазиле на Крфу.

По завршетку рата, септембра 1919. по трећи пут одлази у Нанси да настави студије медицине. На Медицинском факултету у Стразбуру брани 9. јула 1921. докторску дисертацију *Утицај алкохола на семене хелије* која је веома повољно оцењена од стране француских медицинских стручњака.

Своју каријеру хистолога започиње као асистент професора Буена у Стразбуру са великим успехом. Међутим, на позив оснивача Медицинског факултета у Београду, проф. др Војислава Суботића, 29. октобра 1921. долази у Београд и постаје професор хистологије и ембриологије.

Као врхунски педагог, А. Костић објављује низ уџбеника. *Основи хистолошке технике*, из 1923. први је уопште објављени уџбеник на Медицинском факултету у Београду. *Основе хистологије* објављује 1924. а потом и друга дела из ове области. Александар Костић са сарадницима отпочиње, од 1922. године, научно-истраживачки рад, предавања и вежбе у провизорним просторијама Војне болнице, а јануара 1927. године усељава се у новосаграђено здање Хистолошког института. У времену од 1936. до 1939. године, проф. др А. Костић бива три пута за редом биран за декана Медицинског факултета. У том периоду учествује у оснивању Фармацеутског и Ветеринарског факултета на којима у првим годинама држи наставу. Активан од самог почетка, већ 1913. год. отпочиње рад на медицинској терминологији који је трајао непрекидно 70 година. За то време створио је своје можда највеће научно дело *Медицински речник* на седам језика са 120.000 речи.

Своју склоност ка фотографији још из гимназијских дана, усмерава у професионални рад оснивањем фото-филмског одељења (1927) за потребе свих установа Медицинског факултета. Израђено је на хиљаде фотографија којима су опремљене многе медицинске књиге, публикације. Професор Костић је пионер научно-медицинског филма код нас.

Уз велико разумевање колико је сексологија суштаствена научна грана, која својом сложености и значајем задире у саму бит нормалног људског развоја, проф. Костић се својом својственом упорношћу посветио

проучавању нашег опстанка као и најсложенијих и најтананијих животних стања. Утирући пут сексолошке науке, истицао је, као једино исправно, да сексуално испитање потекне од родитеља, односно куће и школе, и да се прва сазнања о сексуалности, љубави, полности и браку не могу стицати на улици, у кафани и кроз порнографију. У току 66 година рада на сексологији, поред превода Фореловог *Полног ишћања* (1917), написао је и објавио преко 20 књига и преко 2000 чланака у многим листовима и часописима. Одржао је преко 1000 стручних и популарних предавања широм земље у око 200 градова, села и засеока. Објављивањем *Медицинске сексологије*, веома ретког уџбеника и у свету, добија велика признања и међу страним научницима.

Проф. др Александар Костић

Проф. др А. Костић се током свог 90-годишњег живота својим истраживачко-просветитељским духом уз свестрану заинтересованост, својом широком културом, хуманистичким опредељењем, уз велике организаторске способности, посвећује најразноврснијим делатностима као покретач, организатор многих активности и оснивач низа установа, удружења, публикација, итд. Учесник је и бројних научних скупова.

Веома је важно истаћи да је Александар Костић био изванредни познавалац француског језика и велики поклоник француске културе. Написао је збирку песама на француском језику *Vers d'un médecin* која је била награђена на конкурс "Prix royal" (Париз, 1949) за стране песнике који пишу на француском. По природи скроман, за ову своју песничку креативност налази оправдање: *"Ове француске стихове нисам написао да би се формално и по сваку цену сартило међу њеснике, већ из неодољиве потребе да, сам себи, широко и најшире, остворим душу и срце"*.

Као неуморни радник, са посебним заносом и знањем, истражује и проналази археолошке ископине и предмете, копајући месецима на локалитету Дубочај код Гроцке. Збирка експоната које је сакупио, са преко 500 примерака, непроцењиве је вредности и чини основу Завичајног музеја општине Гроцка (1947).

Посебно треба истаћи да је проф. др Костић у свом дугогодишњем животу, поред врло пријатних тренутака, имао и оне тешке и непријатне. Међу најпријатнијима је 1. јануар 1940. када је са посебним поносом примио Легију части којом га је одликовао председник Француске Републике. Ово одликовање сматрао је највишим и најдражим признањем. После 12 година (1952), Легију части добија и његова супруга, др Смиља Костић, професор педијатрије на Медицинском факултету у

Београду, што их, у том тренутку, сврстава у јединствен пар супружника, уз Марију и Пјера Кирија, као носоце Легије части.

Само петнаест месеци од примања најдражег одлиčka, у зору 6. априла 1941. год. бива бомбардован Београд. Том приликом потпуно је срушен и спаљен Хистолошки институт. Животно дело А. Костића, *Основи хистологије*, лежало је у рукопису на радном столу у његовом кабинету. Пожар је претио да га у потпуности уништи. Професор Костић улази неустрашиво у ватру и, уз опекотине, успева да рукопис са микро-фотографијама изнесе из пламена. Тако је спасао свој 20-годишњи труд, уџбеник којим ће се годинама обучавати многе генерације студената медицине широм света.

Убрзо по немачкој окупацији, међу првима бива удаљен са Медицинског факултета. Остаје у трогодишњем "добровољном кућном притвору", радећи интензивно на *Медицинском речнику*.

По завршетку Другог светског рата, Александар Костић бива враћен на место редовног професора и управника Хистолошког института. Поверавају му обнову Медицинског факултета, бирајући га за председника Одбора за обнову и изградњу. По ступању на дужност у импровизованим просторијама почиње предавања за прву послератну генерацију. По други пут у својој професионалној каријери, 1950. године, завршава изградњу Хистолошког института, који опет представља најмодерније и најуређеније здање Медицинског факултета у Београду.

По други пут, овог пута за стално, 25. марта 1952. године, А. Костић бива уклоњен са Факултета. Он, који се у свом професионалном раду увек залагао за стручност и етичност као одлучујуће квалитете у формирању младих лекара, одбијајући "политичку подобност" као наметнуту и неприхватљиву квалификацију, проглашен је "непожељним, националистичким, прозападним и шовинистичким елементом". Забрањен му је приступ у просторије Медицинског факултета, забрањен општај са студентима и сарадницима. Био је одвојен од научних истраживања и наставе. Тако му је до краја живота онемогућено да ради на својим основним научним делатностима.

Колико га је прво одстрањивање са Факултета испуњавало поносом, јер га је удаљно окупатор као "национално непоуздано", толико га је други прогон у ослобођеној земљи испунио болом. Дубоку повређеност нису могле да ублаже ни Октобарска награда за *Медицински речник* (1971) ни Велика плакета Медицинског факултета (1982). На позив (1971. године) да присуствује прослави 50-годишњице Медицинског факултета у Београду, који није прихватио, Александар Костић је упутио организаторима писмо из Нице које је завршио речима: *"Ja Вас молим, драђи Ректорче, да ме, пре неђо бугем умро, избришете из списка живих и о мени немојте водити рачуна. Смајрајте да званично не њестим, иако сам једини живи наставник из жрује оснивача Медицинског факултета, ња ми допустите да свој животи завршим у миру, иако с великим болом на души, кад већ друкчије није могло да буде."*

На Богојављање, 19. јануара 1983. године, отишао је заувек из живота последњи представник једне непоновљиве генерације, проф. др Александар Ђ. Костић.

Прим. др Вукатин Ристић

РЕФОРМА ОСНОВНЕ И СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

(наставак са 1. стране)

7. Како ће бити конципирани наставни програми и да ли ће садржаји културе и цивилизације бити укључени у програме?

Наставни програми биће конципирани у складу са Заједничким европским оквиром за живе језике Савета Европе (наставници би требало да се обавесте о том документу; може се наћи у Француском културном центру у Београду, а наслов на француском језику гласи: *Un Cadre européen commun de référence pour les langues vivantes: apprendre, enseigner et évaluer*). Разуме се, садржаји културе и цивилизације имаће значајно место.

8. Да ли ће се и убудуће радити искључиво са уџбеницима прописаним од Министарства просвете?

Министар и његови помоћници одавно говоре о потреби увођења алтернативних уџбеника, али конкретна решења још нису установљена. Ја се надам, то је мој став, да ће активни наставника бити у могућности да бирају уџбеник по којем ће радити.

9. Шта ће у реформисаној школи подразумевати креативност у настави француског језика?

Када је у питању страни језик, креативност је могуће подстицати на различите начине који зависе пре свега од интересовања и склоности ученика. Моји ученици воле да измишљају приче о разним познатим личностима; ученици Филолошке гимназије у Београду сами пишу позоришне текстове које после играју. У вашем листу прочитала сам у више наврата изузетне радове и преводе ученика. На млађем узрасту ученици воле да се играју речима. Неки радо пишу зидне новине или праве стрип... Речју, сваки пројекат који заједно осмисле ученици и наставник, макар и најскромнији, омогућује исказивање креативности. Не треба заборавити, ипак, да је креативност могућа у фази изражавања, усменог или писменог. Пре те фазе, ученици треба да стекну довољно знања и самопоуздања како би изражавање представљало задовољство и испуњење а не фрустрацију. Улога наставника је да процени шта његови ученици могу да искажу на француском језику.

10. Предвиђају ли се промене у начину образовања професора француског језика и њиховом усавршавању?

Један од скупова, које сам на почетку поменула, организован је на тему образовања наставника страних језика. Видели смо да различите земље на различите начине решавају то питање. Код нас ће се неке промене неминуовно десити у оквиру реформе универзитета; надам се да ће универзитети бити спремни да се суоче са свим оним што је донео развој наставе страних језика у последње време и да ће нови програми студија дати довољно места припреми студената за наставнички позив.

Што се тиче стручног усавршавања наставника француског језика, у току је образовање групе наставника ментора који ће усавршавати наставнике у свом региону. Посебним програмом стручног усавршавања обухваћени су млади наставници, до пет година радног стажа. Било је и занимљивих програма Удружења наставника француског језика, као што су семинари о позорштву у настави, или семинари о употреби уџбеника. Надам се да ће семинара бити све више и да ће бити све посећенији. Стручно усавршавање ће бити, наиме, један од критеријума за напредовање у професорској каријери.

ДИДАКТИЧКА ЛИТЕРАТУРА НА ФРАНЦУСКОМ ЈЕЗИКУ

У новом, привременом, простору Друштва у Дому културе (III сират, где се налази Културно-просветна заједница) премештена је француска библиотека Друштва. У витринама, полицама, двема за сада, поређане су књиге добијене као поклон Француске амбасаде, од Француског културног центра у Београду, али и публикације које су поклонили поједини чланови Друштва. Заступљена је белетристика, литература за децу, часописи из разних области; ту су и романи из најновије француске продукције, међу њима и добитници престижних награда.

Пажњу, међутим, највише привлачи дидактичка литература: савремене методе, односно приручници за учење француског језика за разне узрасте. Библиотека располаже следећим методама (са две или више књига-свезака, најчешће са cahiers d'exercices и livre du professeur):

- Il était une petite grenouille (pour les petits) 4
- Initial 6
- Junior 7
- ADO 6
- Champion (pour le DELF) 2
- Panorama 6
- Le français en chantant (Junior) 2

Издавач је, углавном, CLE INTERNATIONAL, из Париза.

Известан број књига из методике, већим делом старија издања (на пример, Guide pédagogique pour le professeur de français langue étrangère), налазе се, такође, у библиотечком фонду.

Члановима Друштва стоји на располагању и литература о настави књижевности, о француској цивилизацији (и за припрему испита за DELF и DALF), практична кореспонденција, и др.

Библиотека поседује и мноштво примерака часописа *Le français dans le monde*, старијих годишта али и нових бројева, који могу бити од велике помоћи сваком добром професору француског језика. Може се користити и едиција овог часописа "Recherches et applications" о појединим дидактичким и стручним питањима (на пример, *Des pratiques de l'écrit, La didactique au quotidien, ... et la grammaire, Littérature et enseignement, etc.*).

Чланови Друштва могу консултовати и неколико Ларусових речника, а при руци им је и најновији Dictionnaire du français (Référence, Apprentissage) у издању кућа Robert и CLE INTERNATIONAL. Уз *Le français dans le monde*, стоје и други француски часописи: *Reflet, Diagonales, Alliances*. У библиотеци је, најзад, и неколико касета, видеокасета, и др.

Француска дидактичка литература је најтраженија али стиче се утисак да још увек знатан број професора не користи могућности које пружа Библиотека Друштва. Библиотека је, ипак, отворена сваког радног дана од 8-14 часова и средом од 16-19 часова. (Ближа обавештења дају се и на телефон председника Друштва: 57-369).

A l'occasion du Mois de la Francophonie

DICTÉE FRANCOPHONE

Dictée benjamins et juniors

La mort de Gavroche

Le spectacle était épouvantable et charmant. Gavroche, fusillé, taquinait la fusillade. Il avait l'air de s'amuser beaucoup. C'était le moineau becquetant les chasseurs. Il répondait à chaque décharge par un couplet. On le visait sans cesse, on le manquait toujours. Les gardes nationaux et les soldats riaient en l'ajustant. Il se couchait, puis se redressait, s'effaçant dans un coin de porte, puis bondissait, disparaissait, reparaisait, se sauvait, revenait, ripostait à la mitraille par des pieds de nez [...].

Une balle pourtant, micux ajustée ou plus traitre que les autres, finit par atteindre l'enfant feu follet. On vit Gavroche chanceler, puis il s'affaissa. toute la brigade poussa un cri [...].

Gavroche [...] resta assis sur son séant, un long filet de sang rayait son visage, il éleva ses deux bras en l'air, regarda du côté d'où était venu le coup, et se mit à chanter:

*Je suis tombé par terre,
C'est la faute de Voltaire,
Le nez dans le ruisseau,
C'est la faute à...*

Il n'acheva point. Une seconde balle du même tireur l'arrêta court. Cette fois il s'abattit la face contre le pavé, et ne remua plus. Cette petite grande âme venait de s'envoler.

Victor Hugo
Les Misérables
Cinquième partie, Livre 5, chapitre 15

Julien Clerc
"Si j'étais elle"

*Si j'étais elle, je saurais dire... tant de ces choses, tant de ces mots,
Qu'elle ne dit pas... de sa voix douce, à en frémir
Si j'étais elle, je n'voudrais pas de tous ces songes, de tous ces drôles de
Mensonges, qu'elle s'invente... pour s'enfuir.*

*Mais il n'y a qu'elle qui sait se taire ainsi...
Et elle se cache dans ses silences comme une toute petite fille.
Mais il n'y a qu'elle qui sait se fuir comme ça...
Et elle s'allonge dans son absence tout contre moi... tout contre moi.*

*Si j'étais elle, je ne chercherais pas tellement d'excuses
Paroles vaines et vains refuges... tristes armes de combat
Si j'étais elle je n'aimerais pas me voir souffrir, à en crever...
A la maudire, pour tout ce mal qu'elle pose là.*

*Mais il n'y a qu'elle qui sait se taire ainsi...
Et elle se cache dans ses silences comme une toute petite fille.
Mais il n'y a qu'elle qui sait se fuir comme ça...
Et elle s'allonge dans son absence tout contre moi... tout contre moi.*

*Si j'étais elle, je laisserais que tout se glisse... que tout se passe...
Et très en douce, c'est qu'elle est douce, croyez-moi
Si j'étais elle je voudrais bien... juste pour voir... juste pour rien,
Juste comme ça, comment ça serait... cet amour-là.*

FICHE PÉDAGOGIQUE

Niveaux: (i) intermédiaire - (a) avancé

Objectifs: - Exprimer ses sentiments
- Parler de quelqu'un / quelque chose
- Employer la phrase conditionnelle
- Décrire quelqu'un
- Exprimer son opinion
- Définir une idée
- Formuler des hypothèses

THÈMES

L'amour
L'indifférence dans une relation
La mélancolie
La tendresse

VOCABULAIRE

frémir: être agité d'un tremblement causé par le froid, la peur, etc.
un songe: un rêve
un mensonge: le fait de ne pas dire la vérité

s'enfuir: disparaître, fuir
se taire: ne rien dire
se fuir: partir rapidement
vain: sans effet
un refuge: lieu où l'on se retire pour échapper à un danger
un combat: une lutte
maudire: appeler le mauvais sort sur quelqu'un
que tout se glisse: que tout se passe automatiquement sans contrôle

MISE EN ROUTE

(i) (a) Écrivez en groupes de deux un message secret que vous avez trouvé

dans une bouteille au bord de la plage.
Lecture à haute voix.

AVEC LE CLIP

---> Le clip sans son
(i) (a) Visionner le clip sans son jusqu'à l'image de la lutte entre les deux femmes.
En groupe de deux ou trois, trouvez des verbes simples pour décrire les actions que vous voyez.
Trouvez des mots simples pour décrire le lieu, les objets et les personnes.
Mise en commun des résultats.
Où sont les personnages du clip?
Qui sont les personnages de ce clip?
Quelle est la relation entre ces personnages?

VARIANTE

Essayez de trouver le thème de cette chanson d'après les premières images.
D'après les images, à quel genre de musique vous vous attendez?

---> LE CLIP AVEC LE SON

Visionner le clip.
(i) (a) Définissez le type de musique.
(i) (a) Décrivez chacun des personnages en deux phrases.
Donnez le thème principal de la chanson et expliquez votre choix en quelques phrases.

AVEC LES PAROLES

(i) (a) De qui parle-t-on dans la chanson? Donner le plus d'informations possible sur cette personne?
Mise en commun.
Chercher dans le texte comment le narrateur continue la phrase "si j'étais elle". Dites quel temps il emploie (la phrase conditionnelle avec "si").

CRÉATIVITÉ

- (i) (a) Par petits groupes, inventez plusieurs suites à la phrase "si j'étais elle", "si j'étais lui".
Mise en commun des phrases. Mettez les phrases au tableau.
- (i) (a) Essayez, en petits groupes, de former une nouvelle chanson/un nouveau texte à partir des phrases au tableau et en vous inspirant du texte de la chanson.

EXPRESSION ORALE OU ÉCRITE

(i) (a) Consigne:
- Vous travaillez pour le *courrier du coeur* d'un magasin pour jeunes.
Vous recevez la lettre de la bouteille (=le texte de la chanson).
Donnez un conseil à l'auteur.

JULIEN CLERC - Julien Clerc est né le 4 octobre 1947 à Paris. Autodidacte du piano, à 13 ans il commence à reproduire tout ce qu'il entend à la radio. Julien fait ses études au lycée Lakanal de Sceaux, passe son Bac mais échoue à l'entrée pour Sciences Politiques. En Terminale, il rencontre Maurice Vallet qui deviendra l'un de ses principaux paroliers. En 1966 Julien rencontre un autre parolier, Etienne Roda-Gil. Le trio est constitué.

Après une première audition infructueuse chez CBS, les trois amis signent chez Pathé-Marconi puis sortent en février 1968 un premier 45 tours comprenant "La cavalerie". Julien Clerc fera par la suite les premières parties d'Adamo (en tournée) puis de Gilbert Bécaud en 1969 à l'Olympia. C'est à cette occasion qu'il se fera remarquer par les producteurs d'Hair qui lui proposeront le premier rôle de la comédie musicale pour sa version française. Le spectacle remporte un véritable succès et fait définitivement connaître Julien Clerc.

РАД ДРУШТВА ДО КРАЈА 1924. ГОДИНЕ

У другој половини 1923. године није било значајнијих догађаја у раду Друштва пријатеља Француске, одн. Француско-српског клуба. Клуб је доживео и једно велико разочарење. Његова управа хтела је, наиме, да на достојан начин обележи велики француски национални празник, 14. јули, па је тог дана, у суботу, у хотелу "Плуг" приређено свечано вече. Очекивао се масован одзив Лесковчана (приступ је био слободан и бесплатан) и најављивала се велика манифестација српско-француског пријатељства. У живом сећању чланова Клуба остала је прошлогодишња посета Пола Лабса у чију част је, такође у хотелу "Плуг", приређен банкет који је окупио "најугледније грађане" и "опште весеље које је трајало до 1 сахата по поноћи". Међутим, свечаност одржана 14. јула, иако бесплатна, није привукла бројну публику. "Дошло је свега неколико породица", известио је, готово са бесом, аутор кратког текста у "Лесковачком гласнику" (бр. 30, од 21. јула). Иако непотписан, био је то, сасвим сигурно, уредник листа. Сретен Динић, коме је припала част да одржи предавање о значају националног празника Француске. Коментар, пун једа због изневерених очекивања, завршио је речима: "Значи да се публика руководи за својим уживањима, а не за општим потребама и дужностима. Да је приређена нека маскарада белонедељска зацело да би више било света."

До краја 1923. године у "Лесковачком гласнику" објављене су само три кратке вести које су се тичале активности Клуба. У првој, од 30. октобра, обавештава се грађанство да је отворена школа за француски језик и да се упис полазника врши три дана у недељи, "понедеоником, средом и петком од 4-5 у друштвеном локалу (у кући Петра Звиске)". Друга вест, у броју 44 од 27. октобра, најавила је да 28. октобра "Друштво приређује интимно вече за своје чланове и пријатеље". Из ове вести може се наслутити да рад Клуба, тј. Друштва пријатеља Француске, није био замро, јер се на крају додаје: "Како су овакве вечери овога друштва посећене увек од најугледнијег грађанства, препоручујемо нашим читаоцима да га посете."

Могуће је, опет, да се иза овог позива Лесковчанима криво покушај да се оживи рад Клуба и он приближи више грађанима. Клуб се, најзад, још једном помиње у "Лесковачком гласнику". Поводом смрти Момчила Ж. Стојиљковића-Моме, индустријалца и млинара, наводи се у једној белешци од 17. новембра да је "Француско-српски клуб приложио венац *Пријатељу Француске*". Смрт овог истакнутог индустријалца имала је, иначе, великог одјека у Лесковцу и у лесковачком недељнику је добила знатан простор. Вреди подсетити се да је један лесковачки фудбалски клуб до Другог светског рата у спомен на Момчила Стојиљковића носио име "Момчило".

Гимназија у Лесковцу

Занимљиво је да је у "Лесковачком гласнику", који нам је главни извор података о раду Француско-српског клуба, готово редовно одвајан простор за литерарна остварења, најчешће приповетке страних аутора у преводу на српски језик. Највише су при томе преводени француски писци. Француски културни утицај, доминантан у то време у Србији, осетио се и код нас, па су се на страницама лесковачког листа појављивали, у наставцима, преводи приповедака, одломака из романа или драмских дела многих француских аутора. Таквих је прилога, углавном са по више наставака, у "Лесковачком гласнику" у 1923. и 1924. години било девет, између осталих и текстови Жоржа Куртлина, Пјера Валдања, Андреа Лихтенбергера. Треба истаћи да је две приповетке превела Мир. Стојићевећ, а преводилац три текста био је Бр. Ј. Пешић. Нисмо могли да утврдимо да ли су они били Лесковчани.

Нема много података о раду Клуба у 1924. години. Тек понеку његову активност бележи "Лесковачки гласник" у

својим *вестима*. Најважнија вест је вероватно она, с почетка октобра, да је "Друштво пријатеља Француске пресељено у свој нови стан у улици Краљице Марије 34". У том новом "друштвеном локалу" отпочео је упис за курсеве француског језика ("Упис врши и сва обавештења даје г. Алекса Чуљковић"). Значајна су још два обавештења која даје "Лесковачки гласник". У првом, од 18. октобра, стоји: "Клуб пријатеља Француске приређује у недељу 19.10. у 2 сата по подне своје прво матине у свом новом локалу. Улаз бесплатан." Друга вест је објављена у последњем броју за 1924. годину, 27. децембра: "Француско-српски клуб приређује сваке среде увече у 8 сати *соаре* за своје чланове и пријатеље у свом локалу код основне школе I кварта" (у улици Краљице Марије, данас улица Пана Ђукића).

Ова два обавештења указују да се делатност Клуба најчешће сводила на два устаљена облика: матине недељом и *соаре* средом увече. Иако нема писаних сведочанстава о садржају тих активности, може се на основу неких индиција и усмених казивања савременика (врло ретких додуше) претпоставити како су се те активности одвијале: чланови и пријатељи Клуба састајали су се у назначено време и слушали, уз чај и друга послужења, француске шансоне и стихове француских песника које су рецитовали ученици Реалке или француске школе. Водила се и конверзација о разним темама на француском језику, представљане су и нове француске публикације (слало их је редовно Посланство Републике Француске из Београда). Држана су каткад и предавања. О томе нема ни речи у "Лесковачком гласнику", али да их је било сведочи податак из извештаја Гимназије за школску 1923/24. годину (Архив Србије, СН 14957/24) да је суплент, Александар Гавриловић, одржао предавање о француском песнику Леконту де Лилу, шефу парнасове школе (вероватно поводом 30 година од његове смрти). Предавање је организовао Француско-српски клуб, али је могућно да је оно одржано у згради лесковачке Реалке у којој су се неке активности Клуба већ одвијале.

Д.Ј.